2.2. Hıristiyanlığın İnanç Esasları

Teslis

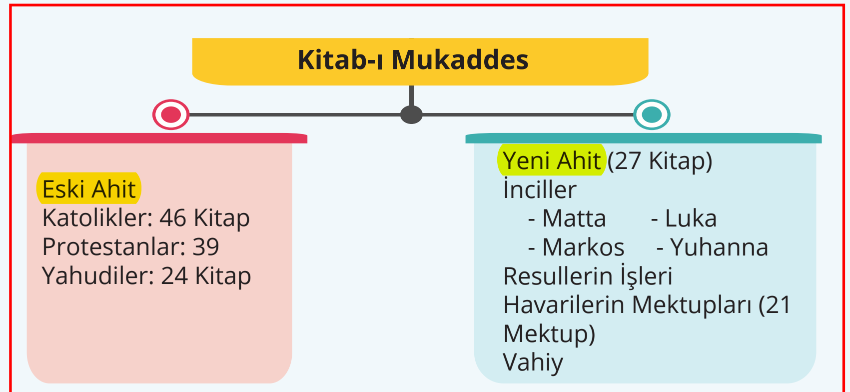
Hıristiyanlar, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adı altında üç kişilikte tek bir Tanrı'nın varlığına inanırlar. Bu sisteme göre *Baba*, evreni yaratmış; Tanrının kelamı kabul edilen *Oğul*, insanların asli günahına kefaret olarak kendini çarmıhta feda etmiş ve *Kutsal Ruh* ise ilahî sevgiyi insanların kalbine yerleştiren manevi bir güç olarak tanımlanmıştır. Hıristiyanlar bu formüle, *üçlükte birlik* veya *birlikte üçlük* demektedirler. Hıristiyanlara göre Tanrı; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un birleşimi olan *mürekkeb* bir Tanrı'dır. İnancın bu karışık yapısı nedeniyle, akılla kavranamayacağı ve ancak iman edilmesi gereken bir sır/ gizem olduğu dile getirilir. Nitekim ilk dönem Hıristiyan teologlardan Tertullian (ö. 220) "Saçma olduğu için inanıyorum." diyerek teslisin bir gizem olduğuna işaret etmiştir.[24]

Bu inançla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın (c.c.) üç veya üçün biri kabul edilmesi ve Allah'a (c.c.) oğul isnat edilmesi[25] eleştirilmiştir ve bunların Hz. İsa'nın (a.s.) tebliğine aykırı düştüğü belirtilmiştir. Ayrıca Allah'ın (c.c.) mürekkeb/birleşik bir Tanrı olduğu inancına, *İhlâs suresi ile* net bir tavır gösterilmiştir:

"De ki: O, Allah'tır, *tektir*. Allah Samed'dir. O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir.). Kendisi de doğmamıştır (Kimsenin çocuğu değildir.). O'nun hiçbir dengi yoktur."[26]

Kutsal Kitap

Hıristiyanlığın kutsal kitap külliyatına, Kitâb-ı Mukaddes denilir. Bu külliyat, Eski Ahit ve Yeni Ahit'ten oluşur. Katolikler, Eski Ahit'in 46, Yeni Ahit'in de 27 kitaptan oluşan listesini; Protestanlar ise Eski Ahit'in 39, Yeni Ahit'in de 27 kitaplık listesini kabul ederler.

Hıristiyanlara göre Hz. İsa (a.s) ne bir İncil yazmış ne de yazdırmıştır. Çünkü Hz. İsa, Tanrı'nın kelamı olarak kabul edildiği için vahyin bizzat kendisidir. Günümüzdeki İncil metinleri ise Hz. İsa (a.s) ile ilgili ha-

TARTIŞALIM

Markos İncili İsa'nın, Fısıh Bayramı'nda saat 9'da çarmıha gerildiğini söylerken (Markos, 15:25); Yuhanna İncili Fısıh Bayramı'nın arefesinde saat 12'de (Yuhanna, 19:14) çarmıha gerildiğini belirtir.

Hıristiyanlar İncil metinlerindeki bu kadar net çelişkileri nasıl yorumlamaktadırlar? Tartışınız.

24 Teslis hakkında geniş bilgi için bk.: Mehmet Bayraktar, Bir Hıristiyan Dogması Teslis, s. 35-88.
25 bk. Nisâ suresi, 171. ayet; Mâide suresi, 17, 72, 75, 117. ayetler; Tevbe suresi, 30. ayet.
26 İhlâs suresi, 1-4. ayetler.

BİLGİ KUTUSU

Kitâb-ı Mukaddes, Eski Ahit ile Yeni Ahit'in birleşiminden oluşan Hıristiyan Kutsal Kitap külliyatına denilir.

Eski Ahit, Kitâb-ı Mukaddes'in hem Yahudiler hem de Hıristiyanlarca kutsal kabul edilen külliyatına verilen isimdir. Yahudiler bu külliyata, Tanah ismini verip 24 kitaptan oluştuğunu kabul ederken; Katolikler 46, Protestanlar ise 39 kitaptan oluştuğunu belirtirler.

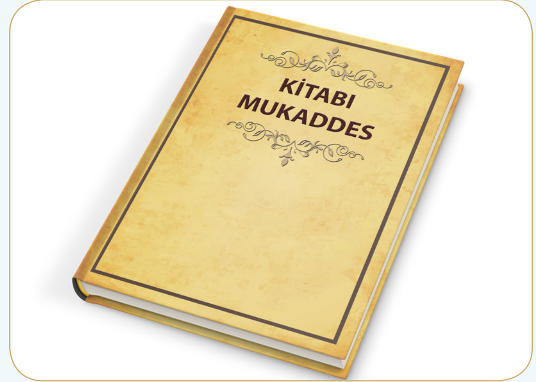
Yeni Ahid, Kitâb-ı Mukaddes'in ikinci bölümü olup yalnızca Hıristiyanlarca kutsal kabul edilen 27 kitaplık külliyata denilir. Yeni Ahit, 4 İncil, Resullerin İşleri, 21 Mektup (13'ü Pavlus'a ait) ve Vahiy kitabından oluşmaktadır.

varilerin veya sonraki dönemde şifahen duyulan anlatıların bir araya getirilmiş hâlidir. Bu hususta Luka İncili'nin yazarı İncil metninin nasıl oluştuğunu şöyle aktarır:

"Birçok kişi aramızda olup bitenlerin tarihçesini yazmaya girişmiştir. Nitekim başlangıçtan beri bu olayların görgü tanığı ve Tanrı sözünün hizmetkârı olanlar bunları bize iletmişlerdir. Ben de tüm bu olayları ta başından özenle araştırmış biri olarak bunları sana sırasıyla yazmayı uygun gördüm."[27]

Bu pasajdan da anlaşılacağı üzere bu metnin yazarı en iyi ihtimalle havarilerden sonraki kuşak olabilir.

Hıristiyan araştırmacıların da kabul ettiği üzere yazılan İncil metinleri, Markos yaklaşık 70; Matta ve Luka 90 ve Yuhanna İncili de 110'lu yıllarda kaleme alınmıştır. Ayrıca 27 kitaplık bu listenin dışında sahih (kanonik) kabul edilmeyen birçok İncil (Yakub, Yahuda İskaryot, Tomas İncili vb.) ve yazılar da (Barnaba'nın mektubu, Pavlus'un apokalipsesi vb.) bulunmaktadır.[28]

Hıristiyanların kutsal kitabı Kitâb-ı Mukaddes

Hıristiyanlar, Hz. İsa'yı (a.s) Tanrı'nın kelamı şeklinde tanımladıkları için Tanrı tarafından indirilmiş ayrı bir İncil metninin olmadığını ifade ederler. Müslümanlar ise Allah'ın (c.c.), Hz. İsa'ya (a.s.) İncil adı verilen bir kitap indirdiğine inanırlar. Kur'an-ı Kerim bu hususu şöyle belirtir: "Meryem oğlu İsa'ya da içinde hidayet ve nur bulunan, kendinden önce gelmiş olan Tevrat'ı tasdik edici, takva sahipleri için bir yol gösterici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik."[29]

TARTIŞALIM

Kur'an-ı Kerim'deki Hz. İsa'nın akıbeti ile ilgili ayetler ile Hıristiyanların bu konu hakkındaki inançları arasındaki farklılıklar nelerdir?

Arkadaşlarınızla tartışınız.

27 Luka, 1/1-3.
28 Mahmut Aydın, "Hıristiyanlık", Yaşayan Dünya Dinleri, s. 78-84; Mehmet Aydın, "Hıristiyanlık/ Kutsal Metinler ve Dinî Literatür", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 340-345.
29 bk. Mâide suresi, 46. ayet.

Peygamberlik

Hıristiyanlık, Yahudilerin Kutsal Kitabını ve burada geçen tüm peygamberleri kabul etmekle birlikte Hz. İsa'yı peygamber olarak görmezler. Zira o, "Tanrı'nın Kelamı", "Tanrı'nın Oğlu" olarak algılandığı için ona peygamberlikten çok daha üst bir statü verilmiştir.

ARAŞTIRALIM

Hıristiyanlar, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliği hakkında günümüzde ne düşünmektedirler? Araştırınız.

Vahiy

Hıristiyanlık, Hz. İsa'nın diğer peygamberlerde olduğu üzere bir vahiy aldığını kabul etmez. Zira Hz. İsa Tanrı Kelamı şeklinde tanımlandığı için vahyin bizzat kendisi olarak görülür. Böylece onun, tanrısallık yönü ön plana çıkartılır. Günümüz İncil metinleri ise, Hz. İsa'nın yaptığı işlere, söylediği iddia edilen sözlere ve havarilere nispet edilen metinlerdir.

Kur'an-ı Kerim bu hususta, diğer peygamberlerde olduğu üzere Hz. İsa'ya kendinden önceki kitapları tasdik edici, insanlara yol gösterici ve hidayet kaynağı olan İncil isimli bir kitabın verildiğini ve bunun insanlara tebliğ edilmesinin emredildiğini söyler.[30]

Kurtuluş

Hıristiyanlığa göre Âdem ve Havva'nın cennette işlediği günah nedeniyle tüm insanlığın günahkar olduğu şeklindeki asli günah doktrini, Hıristiyanlığın en temel öğretilerinden biridir. Bu teoriyi ilk defa ortaya atan kişi de Pavlus'tur. Böylece Hıristiyanlığa göre tüm insanlığa sirayet etmiş olan bu günahın affedilmesi için Tanrı, biricik Oğlu İsa'yı göndermiş ve o da çarmıhta "Tanrım, Tanrım! Neden beni terkettin?"[31] deyip acılar içinde çarmıhta can vererek insanların günahlarına kefaret olmuştur. Bu bağlamda Hıristiyanlıkta kurtuluş, İsa'nın bu eylemine sadece iman etmeye dayanır.[32]

İslamiyet ise kurtuluş noktasında kişinin iman ve amelinin birlikteliğini merkeze alıp başkasının günahının tüm insanlığa yüklenemeyeceğini[33] söyleyerek kurtuluşun bireyselliğine dikkatleri çeker.

ARAŞTIRALIM

Kurtuluş konusunda Hıristiyan mezhepleri arasında farklılıklar var mıdır? Araştırınız.

30 bk. Mâide suresi, 46. ayet, Âl-i İmrân suresi, 3., 48., ve 65. ayetler; A'râf suresi, 157. ayet.
31 Markos 15/34; Matta 27/46.
32 Mahmut Aydın, "Hıristiyanlık", Yaşayan Dünya Dinleri, s. 97-98; Mahmut Aydın, Anahatlarıyla Dinler Tarihi, s. 364-366.
33 Zümer suresi, 7. ayet.

Hıristiyanlıkta Önemli Kiliseler

Katoliklik

Katolik kelimesi *evrensel* anlamına gelmektedir. Bu kilise, kendisinin havari Petrus tarafından kurulduğunu ifade eder. Katolik Kilisesi'nin merkezi yani Papalık makamı, Vatikan'dır. Papalık'tan başlayıp diacon'a (diakon: rahip yardımcısı) kadar inen bir ruhbanlık sınıfı vardır ve ruhban sınıfına mensup hiçbir kişi evlenemez, kendisinin malı, mülkü olamaz. Papa'nın yanılmaz olduğuna inanılır. Ruhban sınıfına mensup olmayanlar (laikler), evlenebilir ancak boşanamazlar. Ritüel ve ayinler Latince yapılır.

Günümüzde Güney ve Orta Amerika, Güneybatı ve Merkezi Avrupa (Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz) ülkelerinde ciddi oranda Katolik bulunmaktadır.[34]

St. Pierre Kilisesi - Vatikan

Ortodoksluk

Ortodoks kelimesi, *doğru inanç* anlamına gelmektedir. Kilise kendisinin, havari Andreas tarafından kurulduğunu belirtir. Ortodoks Kilisesi'nin en önemli kadim merkezi İstanbul'dur. 1054 tarihinde Katoliklerle aralarındaki anlaşmazlık nedeniyle iki kilise birbirini aforoz (kâfir) ilan ederek birbirinden tamamen ayrılmışlardır. 1453'te Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethedince bir kısım Ortodoks, sonradan "üçüncü Roma" şeklinde isimlendirdikleri Rusya'ya gitmiştir. Ortodokslar, ruhban sınıfının en üst kademesindeki kişiye, Patrik derler. Diacon ve rahip sınıfında olanlar evlenebilir.

İstanbul'da bulunan Fener Rum Patrikhanesi

34 Katolik Kilisesi hakkında geniş bilgi için bk.: Bekir Zakir Çoban, Geçmişten Günümüze Papalık, s. 259-355; Ömer Faruk Harman, "Katolik", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 55-58, Abdurrahman Küçük, Günay Tümer vd., Dinler Tarihi, s. 404-405.

Ancak daha üst kademelerdeki kişiler evlenemez. Ritüel ve ayinler Grekçe yapılır. İsa ve diğer önemli Hıristiyan azizlerinin heykel ve resimleri (ikonlar), çok önemli olup bunlara saygı gösterilir.

Günümüzde Macaristan, Romanya, Çekoslovakya, Yunanistan ve Rusya'da Ortodoks Kilisesi'ne mensup insanlar çoğunluktadır.[35]

NOT EDELİM

1054 tarihinde Katolikler ile Ortodokslar, Kutsal Ruh'un neyden çıktığı/ sudur ettiği hususunda anlaşmazlık yaşarlar. Katoliklerin, Kutsal Ruh'un Baba ve Oğul'dan (filioque) çıktığı şeklindeki söylemine karşı çıkan Ortodokslar, Kutsal Ruh'un sadece Baba'dan çıktığını belirtip filioque terimini reddederler. Bu anlaşmazlık nedeniyle iki kilise birbirini aforoz (kâfir) ilan ederek birbirinden tamamen ayrılmışlardır.

Protestanlık

Katolik Kilisesi'nin yaptığı uygulamaları protesto etmesi nedeniyle bu gruba Protestanlar denilmektedir. Onlara göre Papalık ve ruhban sınıfı, dinî yetkilerinin dışına çıkıp siyasallaşmış, dünyevi amaçlar peşinden koşmaya başlamıştır. Protestanlık Papa'nın yanılmazlığı, ruhban sınıfının halkın inançlarını istismar etmesi, cennetten arsa satılması (endüljans) gibi uygulamaları da doğru bulmayan Martin Luther'in (ö. 1546) öncülüğünde ortaya çıkmış bir mezheptir. Kişinin, *sadece Kutsal Kitap, sadece İman ve sadece Lütuf* aracılığıyla kurtulabileceğinin söylendiği *üç Sola* öğretisi, Protestanlığın en temel inancıdır. Bu söylemle, kişinin kurtulmak için ruhban sınıfına ihtiyacının olmadığı, herkesin Kutsal Kitabı anlayabileceği, kendi diliyle ayin yapabileceği ve Tanrı'nın lütfu ile kurtulacağı belirtilir.

Günümüzde Almanya, İngiltere ve Amerika'da yoğun bir nüfusa sahiptir.[36]

TARTIŞALIM

Protestanlığın kurucusu Martin Luther Hıristiyanlığın kutsal kitabının diğer dillere tercüme edilmesini neden istemiştir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

YORUMLAYALIM

Katolik Kilise'nin ihtiyaçlara cevap veremediği, dinî anlamdaki açıklamalarının yetersiz kaldığı ve Hıristiyanlığın temel öğelerinden uzaklaşıldığı şeklindeki söylemlerle Martin Luther öncülüğünde başlayan Reform hareketlerinin Hıristiyanlık açısından sonuçlarını yorumlayınız.

Diğer Kiliseler

Evanjelik Kilise

Yunanca "evangelion"dan türeyen ve "güzel haber, müjde" anlamına gelen Evanjelik, özellik-

TARTIŞALIM

Günümüz Amerika Birleşik Devletleri ve bazı Avrupa ülkelerinde Evanjelik kilisenin siyasetteki etkilerini din-siyaset ilişkisi bağlamında tartışınız.

35 Ortodoks Kilisesi hakkında geniş bilgi için bk.: Kürşat Demirci, Bir Hıristiyan Mezhebi Olarak Ortodoksluğun Teolojisi, s. 27-75.
36 Protestanlık hakkında geniş bilgi için bk.: Hakan Olgun, Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık, s. 21-120.

le 17. yüzyıldan sonra birçok Protestan grubu bünyesinde barındıran harekete denilir. Avrupa ve Amerika'daki birçok Protestan grup, kendini Evanjelik kilise olarak nitelendirir ve Amerika'da en etkili dinî gruplardan biridir.

Bu gruba göre Evanjelik öğretileri kabul eden kişinin *yeniden doğduğuna* inanırlar. Bunun için de bireysel dindarlık ve dinî tecrübe önemlidir. Kutsal Kitap, lafzi/ literal olarak okunur. Mesih'in geleceğine olan inanç en temel öğreti olup O'nun gelmesinden önce olacak felaketler (deprem, sel, savaş/Armagedon) çok dikkatli bir şekilde takip edilmektedir. Misyoner faaliyetlere, çok önem verilir ve bu bağlamda kitle iletişim araçları (tv, internet vb.) kullanılır.

Hıristiyanlıkta olduğu gibi İslam'da da dinin anlaşılmasına yönelik farklı yorumlar (Sünni, Şii vb.) ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte Hıristiyanlıkta mezhepler bir nevi "farklı din" hüviyetine sahiptir. Zira tarihte birbirlerini aforoz etme ve Haçlı Savaşları esnasında Katoliklerin, Ortodoksları da öldürmesi gibi hususlar yaşanmıştır. Ayrıca günümüzde herhangi bir kiliseye mensup olan bir kişi, diğer bir kilisede ayin yapmaz. Örneğin Katolik olan bir kişi, Protestanlara ait bir kilisede ayin yapmaz. Bu açılardan mezhep kavramı, Hıristiyanlıkta İslam'dakinden daha farklı bir anlam taşımaktadır.[37]

37 Ali İsra Güngör, Hıristiyanlıkta Evanjelik Hareket, 94-175; A. Rafet Özkan, Amerikan Evanjelikleri Baptistler, s. 13-36; Bayram Polat, Evanjelik Bir Hareket Metodist Kilisesi, s. 110-124.